

MARGUS LAIDRE KAITSES DOKTORITÖÖ

■ Möödunud aasta lõpus, 15. detsembril kaitses Margus Laidre Tartu Ülikoolis doktoritöö oma aasta varem ilmunud monograafia "Üks hä tru ja õige sullane. Elust Rootsi sõjaväes Eesti- ja Liivimaal 1654–1700" põhjal. Eesti Ajalooarhiivi välja antud 570 lehekülje paksume raamat on saanud väga hea vastuvõtu osaliseks ja tunnistati 1999. aasta parimaks ajalooaamatuks. Dr Tõnu Tannberg kirjutab selle kohta ajakirjas Tuna nr 2/2000 kokkuvõtvalt: "Margus Laidre raamatut võib kahtlusetult pidada 20. sajandi parimaks eestikeelseks sõjaajaloo valdas kirjutatud raamatuks." Doktoritöö kaitsmisel tuli aga Tõnu Tannbergil koos Uppsala Ülikooli emeriitprofessori ja Tartu Ülikooli audoktori Aleksander Loit'iga olla oponendi rollis. Kuigi põhjalikul raamatu uurimisel võis leida mõningaid ebatäpsusi, samuti võis üht või teist probleemiasetust erinevalt seada, tuli mõlemalt oponendilt raamatule väga kõrge hinnang. Samal arvamusel olid ka teised nõukogu liikmed ja Margus Laidre raamat "Üks hä tru ja õige sullane..." tunnustati Tartu Ülikooli doktorikraadi vääriliseks. Eriti toodi esile autori ladusat kirjutamisoskust, tohutut allikate hulka, mis Margus Laidre on Eesti, Läti ja Rootsi erinevates arhiivides läbi töötanud. Samuti kiideti Margus Laidre teemakohase kirjanduse head tundmist, mis võimaldab tal asju näha laias rahvusvahelises kontekstis. Nelja suuremasse peatükki jagatud monograafia on varustatud suure hulga tabelite, allikate ja kirjanduse loetelu, isikunimedest registri ning ingliskeelse kokkuvõttega.

Peep Pillak

Kõneleb Margus Laidre, tema kõrval oponendid dr Aleksander Loit ja dr Tõnu Tannberg. Foto P. Pillak

RAHVUSVAHELINE ARHIIVIKONGRESS SEVILLAS

■ 21.–26. septembrini 2000. aastal toimus Hispaanias Sevillass 14. Rahvusvaheline Arhiivikongress, mis kutsutakse kokku kord nelja aasta jooksul, olles suurim arhiivitöötajaid ning teisi arhiivindusega seotud inimesi ühendav foorum maailmas. Sevilla kongressile, mille deviisiks oli "Uus aastatuhat ja arhiivid infoühiskonnas", oli saabunud üle 2500 osavõtja rohkem kui 150 riigist üle maailma. Eestist võtsid kongressist osa Priit Pirsko, Marge Tiidus, Indrek Kuuben, Tiit Arumäe, Pille Nooda-pera, Ruth Tiidor, Tiiu Kravtsev, Virve Kuusemets ja Esta Porgasaar Rahvusarhiivist, Kaidi Paju Riigikantseleist ja Aadu Must Tartu Ülikoolist.

Kongressi toimumise aja (aasta 2000 – uue aastatuhande ja sajandi künnis) ja koha (Sevilla oma pika ajaloo ja rikka kultuuripärandiga) tähtsust rõhutasid mitu kongressi avakõnelejat. Avamisele lisas pidulikkust Hispaania kuninga tervituskõne.

Kongressil pöörati suurt tähelepanu hispaania keelt kõnelevate riikide arhiividele. 18.–20. septembril toimus Sevillass nn eelkongress, mis oli pühendatud Ladina-Ameerika arhiividele, nende ees seisvatele ülesannetele ning lahendamist vajavatele probleemidele. Kongressil toimuvast parima ülevaate saamiseks võib sealsed üritused jagada tinglikult kolme suurde gruppi: teadusprogramm, rahvusvaheliste arhiiviorganite töö ja kultuuriüritused.

Teadusprogrammi raames toimusid plenaaristungid, mitmesugused foorumid ja diskussioonid, presentatsioonid, lõpetatud ja käigusolevate projektide ning publikatsioonide tutvustamine jpm. Arutleti kolmel põhiteemal, millest igaühele keskenduti ühel kongressi päeval.

■ 1) **Digitaalarhiivide haldamine ja kasutamine.** Keskenduti digitaaldokumendi eripärale võrreldes tavalisel paber kandjal dokumendiga ning räägiti lisavajadustest ja kohustustest, mis nende haldamine kaasa toob nii nende loojale kui ka hiljem neid hoidvale arhiivile. Kuidas neid dokumente pikaajaliselt (ka alatiselt) säilitada, mida teha, et seadusandlus jõuaks sammu pidada järjest uueneva ja kiireneva digitaaldokumentide arenguga ning sellest tulenevate uute võimalustega. Tõsiseks probleemiks on kujunenud seadusandluse puudulikkus, mis ei võimalda alati digitaaldokumente kasutada juriidilise fakti tuvastamiseks, või siis

kaitsmaks nimetatud dokumentides sisalduvaid delikaatseid isikuandmeid (eriti meditsiinasutuste arhiivid). Märgiti ära arhiiviorganite ja arhivaaride tähtsust vastava seadusloome mõjutajana, rõhutati vajadust digitaalarhiivide haldamise ja kasutamise seotud poliitika, reeglustiku ning metoodika väljatöötamisel pöörata tähelepanu juriidilistele, poliitilistele ja organisatsioonilistele aspektidele ning tehnoloogiale.

■ **2) Arhiivinduse kui iseseisva teadusharu areng.** Sõnavõttudes keskenduti arhiivinduse arengule läbi aegade maailma erinevates kultuuripiirkondades (Euroopas, Aasias, Ladina-Ameerikas), pöörates erilist tähelepanu oma maa saavutustele arhiivinduse arendamisel. Mitmed ettekandjad käsitlesid arhiivi kui sidet mineviku ja tänapäeva vahel, tuues samas esile vastuolusid arhiiviteooria ja praktika vahel. Ühed pidasid primaarseks praktikat, pidades arhiivindust empiiriliseks, mitte fundamentaalteaduseks, teised aga rõhutasid arhiiviteaduse ja -teooria tähtsust. Sama vaidlus teooria ja praktika osakaalu üle puudutas ka arhivaaride koolitust.

■ **3) Arhiivide roll jõudeühiskonnas** (*leisure society*). Esitatud ettekanded olid kantud ideest, et me elame maailmas, kus üha suuremal osal inimestest jääb järjest rohkem vaba aega. Mida teha, et tuua neid inimesi arhivaalide kasutajana arhiividesse või külastajana näitustele ja ekskursioonidele või publikatsioonide ja teiste arhiive käsitlevate trükiste lugejate/ostjate hulka.

Rõhutati arhiivis uue tehnoloogia rakendamise vajalikkust, muutmaks inimeste arusaama arhiivist kui mingist tolmusest kohast, kus toimetaavad veidrikud. Palju tähelepanu pöörati kaasaegse marketingi põhimõtete rakendamisele arhiivides. Ettekannetest jäi kõlama mõte, et mitmetes riikides tehakse tõsist tööd arhiivide külastatavuse ja arhivaalide kasutamise arvukuse tõstmiseks, et sellega ühtlasi tähtsustada arhiive ühiskonnas. Eri riikides on selleks kasutatav strateegia tihtipeale sama, olenemata sellest, kas eesmärgiks on arhiivide majandusliku olukorra parandamine või arhiivi kui ideoloogiaasutuse populariseerimine (Venemaa).

Sevilla kongressile oli ajastatud ka üldise rahvusvahelise arhiivikirjeldusstandardi ISAD(G) teise väljaande publitseerimine ning osavõtjatele tutvustamine. Publikatsiooni ilmumise aeg ja koht viitab standardi tähtsusele rahvusvahelises ulatuses.

Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (RAN) peassambleel kiideti heaks RAN strateegiline plaan aastaks 2000–2010, mis hõlmab nelja prioriteetset tegevusvaldkonda:

■ 1. Edasine globaliseerumine, mille sisuks on põhiliselt RAN kandepinna ja osalemise laiendamine uute regionaalsete osakondade loomise, nende liikmeskonna ning regionaalse otsustusõiguse suurendamise teel.

■ 2. Koolitus: arhivaaride, konservaatorite ja asjaajajate väljaõppe edendamine, sealhulgas õppematerjalide väljaandmine, kaugõppekursustele kaasaaitamine ning arhivaaride eetikakoodeksi levitamine.

■ 3. Arhiivid ning rahvaste mälu: arhiivide ja arhivaalide tähtsuse propageerimine riikidele ja kodanikele; arhivaaride elukutse tehnoloogia ja seadusandluse muutustega kaasaskäimisele kaasaaitamine.

■ 4. Organisatsioonisisese teabelevi parandamine.

Asutati mitu uut RAN sektsiooni, näiteks arhitektuuriarhiivide ja sõjaarhiivide sektsioon; asutati RAN Euroopa (EURBICA) ja Euraasia (EURASICA) osakonnad. Eesti kuulub Euroopa osakonda, endised SRÜ riigid moodustavad aga Euraasia osakonna tuumiku.

RAN presidendiks valiti Hispaania riigiarhiivide peadirektori asetäitja Elisa de Santos. Peassambleel valiti ka 8 auliiget ja 2 auprofessori.

Peale plenaaristungite toimusid komiteede ja töögruppide koosolekud, et teha kokkuvõtteid eelmisest 4-aastasest tööperioodist ning kavandada uusi tegevussuundi järgnevatel aastatel.

Tõise ja teadusliku kongressiprogrammi kõrval oli ootamatu kogeda, kui võrd suurt tähelepanu pöörati seltskondlikele ja Hispaaniat tutvustavatele kultuuriüritustele. Tagantjärele katoliiklike maade tavadele ja traditsioonidele mõeldes, kus asjaajamise otsuste tegemisel on tihtipeale määravaks emotsioonid, suhted ning isiklikud kontaktid, on mõistetav, miks igati soodustati ja loodi võimalusi inimestevaheliseks suhtlemiseks ning kogemuste vahetamiseks.

Meelde jäävad üritused ses vallas olid kongressi avapäeva vastuvõtt, pidulik õhtusöök Hispaania väljakul kongressi lõpetamisel ja orelikontsert Sevilla katedraalis. Puhkepäeval organiseeriti ekskursioone Granadasse, Cordobasse, Jeresisse ja Cadizi, millest võis soovi korral osa võtta.

Järgmine arhiivikongress peetakse 2004. aastal Viinis teemal "Arhiivid, mälu ja teadmine".

Esta Porgasaar